

ספר המצוות לרמב"ם (שורש ג)

... וכבר טעה גם כן זולתנו בשרש הזה ומנה בעבור שהצר לו היכולת ולא יבאו לראות כבלע את הקדש (ס"פ במדבר). ומנה לא יעבוד עוד (בהעלותך ח) בלויים. ואלו גם כן אינן נוהגות לדורות כי אם במדבר. ואף על פי שאמרו (סנה' פא ב) רמז לגונב את הקסה לא יבואו לראות, ויש די ספוק באמרם רמז ושפשטיה דקרא אינו כן.

השגות הרמב"ן לספר המצוות (שורש ג)

... והוציאו תלמוד כל זה במלת רמז כי הייתורים רמזים הם לא יתבוננו אלא מדרך הקבלה וכן זה הגונב את הקסוה חיובו מיתה בידי שמים רמזו במלת כבלע את הקדש כי הגנבה והגזל נקראין בליעה כמו שכתוב (איוב כ טו) חיל בלע ויקיאנו ורבים כן (שם יח, ירמ' נא מד ועוד) אע"פ שיעקר הכתוב בלויים בשעת מסעות הוא ומיתתן בידי הקנאין הל"מ כמו הבעל ארמית וכמו שהזכירו בו בגמר פ' אין מעמידין (לז ב). וכן אמרו רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין והוא מדרש גמור ודינו מדאורייתא כדאיתא בפרקא קמא דמכות (ב ב). ובגמר עבודה זרה (לו ב) אמרו ייחוד דבת ישראל דאורייתא הוא דא"ר יוחנן רמז לייחוד מן התורה מנין ת"ל כי יסיתך אחיך בן אמך אמרי דאורייתא ייחוד אשת איש ואתא דוד גזר אפילו ייחוד דפנויה. ובספרי (קרא ס"ו קטז) שנו ר' נתן אומר מכאן רמז לשיר מן התורה אלא שנתפרש ע"י עזרא. וכן בהרבה מקומות אומרים רמז בדברים שיעקרום תורה:

ספר המצוות לרמב"ם (שורש ב)

... וכבר הגיע בהם הסכלות אל יותר קשה מזה וזה שהם כשמצאו דרש בפסוק יתחייב מן הדרש ההוא לעשות פעולה מן הפעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלא ספק דרבנן ימנו אותם בכלל המצות ואעפ"י שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילונו בו עליהם השלום והוא אמרם ז"ל (יבמות יא ב, כד א שבת סג א) אין מקרא יוצא מדי פשוטו והיות התלמוד שואל בכל מקום ויאמר גופיה דקרא במאי קא מדבר כשמצאו פסוק ילמדו ממנו דברים רבים על צד הבאור והראיה...

השגות הרמב"ן לספר המצוות (שורש ב)

והנה הרב תלה הר נופל הזה בחוט השערה. אמר [עמ' נג - ד] העיקר אשר הועילונו בו עליהם השלום והוא אמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו והיות לשון התלמוד מחפש בכל מקום ואומר גופיה דקרא במאי משתעי. וחס ושלום כי המדרשים כולם בענין המצות אין בהם מקרא יוצא להם מידי פשוטו אלא כולם בלשון הכתוב נכללים אע"פ שהם מרבים בהם בריבויים. ואין מדרש כבוד תלמידי חכמים מלשון את י"י אלהיך תירא מוציא הכתוב מפשוטו. וכן אם נאמר בכי יקח איש אשה שהוא בכסף אינו מוציא ממשמעו ופשטו. ולא כל אתין וגמין וריבויין ומעוטין ואכין ורקין ושאר המדרשים כולם. אבל הכתוב יכלול הכל כי אין הפשט כדברי חסרי דעת הלשון ולא כדעת הצדוקים. כי ספר תורת י"י תמימה אין בה אות יתר וחסר כולם בחכמה נכתבו ולא מצאו מדרש שהוא עיקרי במצות מוציא מקרא מידי פשוטו זולתי הנדרש בוה"י הבכור אשר תלד (תצא כה) כמו שהזכירו במסכת יבמות (כד א). כי אין הכוונה להם אלא שיהיו הכתובים אמת במליצה ומשל כענין שאמרו בששי שלשבת (סג א) מאי טעמ' דרבי אליעזר דאמר תכשיטין הן לו כלומר כלי הזין דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב אמר ליה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אמר רב כהנא כי הוינא בר תמני סרי הוה גמירנא לכולי תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא. הנה רצונם לומר בכאן שאילו היו כלי המלחמה גנאי בגבור לא היה ממשיל בהם דברי תורה אבל מפני שהם לו תכשיט אחז הכתוב משלו בהם ואמר שיהיו דברי התורה והחכמה בידו כמו החרב בירך הגבור חגורה בו ומזומנת לו כאשר ירצה להוציאה מתערה ולהתגבר בה על חבריו כי זה הוד והדר לו. וכן הענין בכל מקום הנדרש להם בענין משל ומליצה יאמינו כי שניהם אמת פנימי וחיצון. ואם היה ביד חכמים קבלה שיהיה הבן אשר תלד היבמה יורש את נכסי דודו והיו מרבים עם זה מן המדרש שיהא גדול האחים מיבם לא היו קוראים זה מקרא יוצא מידי פשוטו כלל. אבל מפני שהם עוקרים בכאן הפשט לגמרי נקרא להם כן. וזו היא כוונתם בכל מקום שהוזכר זה בתלמוד. לא שיתכוונו לעקור הגזרות שוות והרבוין וזולתם מן המדרשים חס ושלום.

אבות (פרק א משנה א)

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה:

הלכות ממרים (פרק א הלכה ב)

כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו בחנק שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו', אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאום סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות. כל אחד ואחד מאלו השלשה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש.